

ÚSTAV PRÁVA A PRÁVNÍ VĚDY

Institutio iuris et iurisprudentiae

Zapsaný jako vědecká instituce v rejstříku obecně prospěšných společností vedeném
Městským soudem v Praze v oddíle O 358, IČ: 27200248

Stanovisko Ústavu práva a právní vědy

MK/upav_prk_/2007/10

Stanovisko k odpovědnosti za škodu způsobenou ovládané osobě

I.

Vymezení ovládající osoby

Skutečnost vztahu ovládané a ovládající osoby nutno posoudit dle ust. § 66a Obchodního zákoníku pojednávajícího o podnikatelských uskupeních a konkrétně dle odst. 2 a 3.

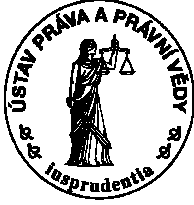
Druhý odstavec představuje jakousi generelní klausuli určující, že ovládající osobou je osoba, která fakticky nebo právně vykonává přímo nebo nepřímo rozhodující vliv na řízení nebo provozování podniku jiné osoby.

Terminologicky právní úprava užívá obvyklé ekonomické pojmy tj. ovládající osoba je označena jako mateřská a ovládaná jako dceřiná. Nepřímým vlivem se rozumí vliv vykonávaný prostřednictvím jiné osoby či jiných osob.

Třetí odstavec vymezuje případy, kdy se vždy jedná o ovládající osobu. Přirozeně za situace kdy majetková účast jedné osoby ve druhé je nadpoloviční resp. dle odst. 5) s účastí vyšší než 40%. Ledaže mezi společníky dojde k dohodě o výkonu hlasovacích práv, pak je ovládající osobou ten společník, který je oprávněn vykonávat hlasovací práva k většině hlasů. Posledním vymezením je skutečnost, že společník může prosadit volbu či odvolání většiny osob v statutárním orgánu.

Příkladem může být společnost ÚAMK a.s., se sídlem Na Strži 1837/9, 140 00 Praha 4, která vlastní 69% akcií společnosti Autoklub Bohemia Assistance, a.s.. Společnost ÚAMKA je ovládající osobou podle ust. § 66a odst. 2 i 3 písm. a), ledaže jiného společníka ovládané osoby Autoklub Bohemia Assistance a.s. pověří výkonem většiny hlasovacích práv.

Důsledkem shora uvedených vztahů je vznik koncernu resp. holdingu.

ÚSTAV PRÁVA A PRÁVNÍ VĚDY

Institutio Iuris et Iurisprudentiae

Zapsaný jako vědecká instituce v rejstříku obecně prospěšných společností vedeném
Městským soudem v Praze v oddíle O 358, IČ: 27200248

II.

Povinnosti ovládající osoby

Zákonodárce stanovil pro jednání a hospodářské vztahy mezi ovládající a ovládanou osobou několik předpokladů. Ovládající osoba může uzavřít s ovládanou společností ovládací smlouvu.

Ovládající osoba, která neuzavřela ovládací smlouvu s ovládanou osobou nesmí využít svého vlivu v ovládané osobě k tomu, aby prosadila opatření jejichž následkem vznikne ovládané osobě újma. Výjimku představují opatření, ze kterých sice vznikla ovládané osobě hospodářská újma, ale která bude do konce účetního období uhrazena nebo bude uzavřena v tomtéž účetním období ovládací smlouva, která stanoví přiměřenou lhůtu k úhradě újmy.

Poruší-li ovládající osoba tyto povinnosti, tak je odpovědná za škodu, která vznikla ovládané osobě. Tuto škodu je povinna ovládající osoba nahradit společnosti ovládané či společníkům ovládané osoby, ledaže ta by i tak přijala při jednání s péčí řádného hospodáře takové opatření, ze kterého by ovládané osobě vznikla újma.

Poněkud rozporně působí odst. 15, který sice na jedné straně stanoví odpovědnost za škodu členům statutárního orgánu ovládající osoby, a to společně a nerozdílně, ale na druhé straně pouze tehdy, pokud nejednali na základě řádného usnesení valné hromady či schůze členů ovládající osoby. To však lze vzhledem k faktickému vlivu ovládající osoby předpokládat.

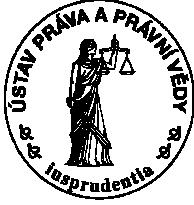
Ostatně obchodní zákoník nedefinuje dále pojem „řádné usnesení“, a tak jedinou možností je prostřednictvím logické interpretace dospět k tomu, že za řádné usnesení je považováno takové, při kterém společníci ovládané osoby, kteří netvoří ovládající osobu, budou hlasovat proti přijetí usnesení ukládajícího povinnost statutárnímu orgánu k jednání, které způsobí ovládané osobě újmu. Tento výklad zachovává logickou konsistenci právní normy a lze jej považovat za správný, neboť je zároveň ústavně konformní.

Zákonodárce pro případ neexistence ovládající smlouvy uložil statutárnímu orgánu ovládané společnosti povinnost vypracovat do tří měsíců od skončení účetního období zprávu o vztazích s ovládanou osobou a veškerých hospodářských dopadech vlivu ovládající osoby na ovládanou.

Tuto zprávu sice přezkoumává dozorčí rada ovládané společnosti, ale toto je nedostatečná kontrola, neboť je pravděpodobné, že ovládající osoba bude ovládat rovněž dozorčí radu ovládané společnosti.

Významnější je právo společníků ovládané osoby žádat soud o přezkoumání zprávy za předpokladu, že auditor či dozorčí rady vnesou námitky do zprávy nebo pokud z ní vyplýne, že ovládané osobě vznikla škoda, která nebyla uhrazena a ani není uzavřena ovládající smlouva ve které je stanoven způsob úhrady škody.

V případě uzavření ovládací smlouvy zákonodárce předpokládá, že ovládající osoba vymezí veškeré aspekty možné vzniklé újmy a její úhrady v ovládající smlouvě. Zároveň totiž a contrario k odst. 8 může ovládající osoba využít svého vlivu na ovládanou osobu k prosazení jednání, kterým vznikne ovládané osobě újma. Rovněž z tohoto odstavce lze explicitně dovodit a *minore ad maius*, že v ovládací smlouvě musí být stanoveno, v jaké přiměřené lhůtě a jakým způsobem bude škoda ovládané osobě uhrazena.

ÚSTAV PRÁVA A PRÁVNÍ VĚDY

Institutio iuris et iurisprudentiae

Zapsaný jako vědecká instituce v rejstříku obecně prospěšných společností vedeném
Městským soudem v Praze v oddíle O 358, IČ: 27200248

III.

Odpovědnost ovládající osoby

Protože v ekonomických vztazích je nutné podstoupit určitou míru rizika, tak zákonodárce stanovil pro vztahy mezi ovládající osobou a ovládanou pravidla, za kterých je možné toto riziko podstoupit. Možnosti ovládající osoby fakticky vykonávat v podstatě neomezený vliv na osobu ovládanou a nehledět tak na další společníky ovládané osoby, tj. zejména na tzv. minoritní akcionáře, svádí však k překročení zákonem vymezeného rámce únosného rizika v hospodářském životě.

Typickým příkladem může být skutečnost, kdy ovládající osoba neuzavře ovládající smlouvu a vykonává faktickým vlivem takové úkony, které způsobí ovládané osobě škodu. Vzhledem k povinnosti písemné zprávy ovládající osoby o svém vlivu do tří měsíců od ukončení účetního roku je možné, že škody způsobené v průběhu uvedeného jednoho účetního roku budou tak rozsáhlé, že budou fakticky znamenat nevratné ochromení ekonomického zdraví ovládané osoby, která se může ocitnout v úpadku.

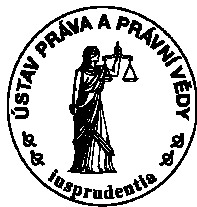
Ovládající osoba totiž pak sice může vypracovat písemnou zprávu nebo i ovládací smlouvu, ale způsob úhrady škody může fakticky znamenat další poškození ovládané osoby např. úhrada postoupením těžko vymahatelných nebo dlouhodobých pohledávek ovládající osoby, které však vzhledem k možné situaci úpadku společnosti ovládané mohou představovat pouze formální zadostiučinění.

V situaci, kdy v průběhu jednoho účetního období dochází intenzivně k jednání ovládající osoby představující značné škody osobě ovládané a je důvodné předpokládat, že nedojde k úhradě škody, lze doporučit ovládané osobě resp. společníkům ovládané osoby, aby dle ustanovení § 74 o.s.ř. uplatnili u soudu návrh na vydání předběžného opatření, které uloží ovládající osobě zdržet se jednání, kterým působí či způsobí škodu ovládané osobě. Zákonodárce pro případ zneužití a možné vzniklé škody stanovil v obchodních věcech kauci ve výši 100.000,- Kč, kterou vzhledem k možné výši škody ovládané osobě lze považovat za přiměřenou.

Ovládaná osoba a její společníci mohou přirozeně uplatnit proti ovládající osobě žalobou na náhradu škodu svůj nárok. K úspěchu je nezbytné, aby ovládající osoba porušila svou povinnost, tj. neuzavřela ve stanovené lhůtě ovládající smlouvu nebo nevydala písemnou zprávu ovládající osoby, oboje obsahující odpovídající ustanovení o způsobu a lhůtě k náhradě škody.

Ultima ratio je řešení prostřednictvím trestněprávní odpovědnosti. Pokud nebyla uzavřena ovládající smlouva ani nebyla vypracována písemná zpráva nebo je zjevné, že rozsah a intenzita výkonu faktického vlivu v důsledku způsobuje nezvratnou a zásadní hospodářskou újmu společnosti ovládané, a nelze předpokládat nebo je zjevné, že nedojde dle zákonných ustanovení k náhradě škody přijatelným způsobem v přiměřené lhůtě ovládající osobou, tak je důvodné podezření, že osoby podílející se na jednání ovládající osoby popř. též i osoby ovládané dopouštějí trestného činu dle ust. § 255 trestního zákona, Porušování povinnosti při správě cizího majetku.

Tato skutková podstata bývá často nesprávně zaměňována s trestným činem dle ust. § 128 tj. zneužívání informací v obchodním styku. Zde se však jedná o činnost v rámci koncernu, která

ÚSTAV PRÁVA A PRÁVNÍ VĚDY

Institutio iuris et iurisprudentiae

Zapsaný jako vědecká instituce v rejstříku obecně prospěšných společností vedeném
Městským soudem v Praze v oddíle O 358, IČ: 27200248

je upravena zvláštním ustanovením § 66a obchodního zákoníku. Z této úpravy rovněž vyplývá, že členové statutárního orgánu ovládající osoby mohou být členy statutárního orgánu osoby ovládané.

IV.

Závěr

Hospodářská praxe může generovat situace ve kterých je důvodná obava ovládané osoby a zejména společníků ovládané osoby o důsledky jednání ovládající osoby, která působí škody ovládané osobě.

Zákonodárce stanovil ust. § 66a obchodního zákoníku ovládající osobě řadu povinností, které musí splnit a bez kterých nemůže působit škodu ovládané osobě. Ovšem i když způsobí škodu ovládané osobě při splnění těchto povinností, neznamená to absolutní vyvinění se z odpovědnosti za vzniklou škodu.

Škoda a povinnost její náhrada vzniká jak v případě uzavření ovládací smlouvy, tak tím spíše v případě neuzavření ovládací smlouvy. Pro ten případ nastává dokonce ze zákona solidární odpovědnost členů statutárního orgánu ovládající osoby nesouhlasila-li bez dalšího s jejím jednáním valná hromada osoby ovládané.

Obranou může být návrh na vydání předběžného opatření, kterým uloží soud povinnost ovládající osobě zdržet se určitého jednání nebo prostřednictvím žaloby na náhradu škody vůči ovládající osobě i přímo jednotlivým členům jejího statutárního orgánu, kteří jsou solidárně odpovědní neboť ručí společně a nerozdílně. V poslední řadě pak podáním trestního oznámení pro podezření z trestného činu porušování povinnosti při správě cizího majetku.

V Praze dne 10.8.2007

Mgr. Martin Kašpar